

KUSTAW
BESSEMS

Welke politici zouden het in een regering een poosje durven volhouden, ook als de kiezers weglopen?

In het collectieve geheugen is blijven hangen **dat het in Rutte IV uiteindelijk de VVD was die brak op migratie - met name op de fantasie van Dilan Yesilgöz dat 'duizenden' immigranten moesten worden gestopt die via 'nareis op nareis' het land bereikten. Maar alles begon met Hoekstra en stikstof.** Het was augustus 2022 en Hoekstra zei in het AD dat hij zich **niet langer gebonden voelde aan de afspraak van VVD, D66, ChristenUnie en CDA om vóór 2030 de stikstofuitstoot te halveren.** De formatie had 299 dagen geduurd, een record, dus ze hadden wat tijd gehad om na te denken over wat ze overeenkwamen. Maar van Hoekstra had zich daarna toch nog het inzicht meester gemaakt dat dit jaartal 'niet heilig moest zijn', omdat hij 'de verbinding met de samenleving wilde herstellen'. Tegen het beleid kwamen felle, soms gewelddadige protesten van boeren en andere bewoners van buitengebieden. Het was de tijd van de omgekeerde vlaggen. Hoekstra's verhaaltje was weinig overtuigend. **De door zijn partij als premierskandidaat gelanceerde ex-McKinseypartner zei of deed niets waaruit bleek dat hij ideeën had over de samenleving.** Of verbindingen daarmee. Dit was platte electorale paniek. Van de karige 15 zetels die het CDA onder Hoekstra had behaald, waren er in peilingen nog 9 over. BBB, volop in opkomst, torende daarbovenuit. **De CDA-top besloot desnoods het kabinet op stikstof te laten vallen.**

Die kans was reëel, want voor D66 waren de stikstofdoelen cruciaal en VVD-minister Van der Wal had zich eraan vastgeklonken. **Struikelen over stikstof leek de VVD onaantrekkelijk: het zou afstralen op Van der Wal en op premier Rutte,** die door een geloofwaardigheidsprobleem toch al gehavend aan de regeerperiode was begonnen.

Terwijl het CDA angstig naar BBB keek, **zag de VVD de PVV langszij komen. De VVD'ers kozen de vlucht naar voren: zij zouden het kabinet op hun beurt desnoods laten vallen op migratie.** Daar moesten ze nog hun best voor doen toen bleek dat D66 en ChristenUnie de VVD verregaand tegemoet wilden treden met strenger migratiebeleid. **Maar onverzoenlijkheid van de VVD over de tot**

Ik moet nog vaak aan Wopke Hoekstra denken. Misschien wel vaker dan goed is. In deze tijd van onbestuurbaarheid, met een minister van Landbouw die vernietigende deskundigenoordelen over haar plannen probeert te verkopen als steun, gaan de gedachten specifiek terug naar het moment dat Hoekstra een bom legde onder de vorige coalitie. **Veel van de huidige chaos is daarop terug te voeren.**

En misschien valt daaruit iets af te leiden waarop we politici moeten beoordelen, nu de verkiezingen weer naderen.

mythische proporties opgeblazen gezinshereniging van asielzoekers gaf de doorslag.

De rest is, zoals ze zeggen, geschiedenis.

Wat als CDA en VVD zich minder hadden laten opjatten? Nederland had er beter bij kunnen liggen. De weerstand tegen het stikstofbeleid was groot, maar de mogelijkheden om die weg te nemen ook. **Er was een enorme pot geld om boeren uit te kopen of hun bedrijf te vernieuwen. En het besef drong door dat beleid niet van bovenaf moest worden opgelegd, maar ter plekke in samenspraak met de boeren. Provincies waren daar al een heel eind mee.** Het is treurig om BBB-minister Wiersma nu om 21 miljard te zien vragen, **geld dat destijds al beschikbaar was,** maar nu voor beleid dat jaren later komt en een stuk minder uithaalt.

Veel migratiemaatregelen hadden ook al kunnen zijn ingevoerd. Misschien was migratie dan niet zo'n zwart gat geworden waarin talloze andere politieke onderwerpen verdwijnen.

Helaas vonden CDA en VVD het schaakspel destijds belangrijker.

Het is niet moeilijk te snappen waar de ongezonde obsessie met de eigen positie vandaan komt. **Regeren kan niet zonder compromissen en pijnlijke keuzes.** En effecten van beleid zijn vaak niet in een regeerperiode zichtbaar. **Vroeger waren kiezers trouwer en kon een partij doorregeren zonder bang te zijn dat iedereen wegliep. Nu kan de kleinste publiciteitsflard je populariteit al laten kelderen.**

Politici gaan daar op twee manieren mee om. Een is om beeldvorming te creëren die afleidt van impopulaire keuzes. De ander is om de koers telkens bij te stellen, waardoor een partij rondschiet als een balletje in een flipperkast. Heel misschien kan er electorale beloning komen te staan op dapper volhouden - als het een nieuwe generatie lukt om aan Hoekstra's holle woorden betekenis te geven en de verbinding met de samenleving daadwerkelijk te herstellen. **Door wel naar burgers te luisteren, maar hen niet klakkeloos na te praten. Door behoeften serieus te nemen, maar ook grenzen te stellen. Door verantwoordelijkheid te geven aan al die mensen die zelf willen bijdragen. Door navolgbaar te handelen en rekenschap af te leggen.**

Maar ik geef toe, de kans is klein. Waarschijnlijk moeten partijen met grote onderlinge verschillen straks samen regeren, **terwijl alles van populistisch tot radicaal-rechts vrij op ze kan schieten.** Dus moet je ervan uitgaan dat besturen electoraal slecht zal uitpakken. En zijn er politici nodig die dat overhebben voor hun land, om een paar onderwerpen verder te brengen waarover meer consensus bestaat dan het soms lijkt, zelfs stikstof en migratie. Hoe noem je zo'n kwaliteit? Uithoudingsvermogen? Moed? **Welke partij voldoet hieraan, welke leiders? Liefst bewezen in het verleden. Het is één manier om - door de stofwolken van plannetjes en rellen heen - naar de losbarstende campagne te kijken.**

Kustaw Bessems is columnist voor de Volkskrant en werkt als adviseur voor overheden en maatschappelijke organisaties.